

Beslut

Datum 2024-10-16

Dnr 2023:8098

Sida **1 (20)**

Beslut

efter kvalitetsgranskning av högstadiets undervisning om kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer vid Ekhamraskolan i Mariestads kommun, med Friskolan i Mariestad AB som huvudman

Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19–20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Ekhamraskolan avseende undervisningens kvalitet utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

Friskolan i Mariestad AB har godkännande att bedriva grundskola för årskurserna 7–9 vid Ekhamraskolan i Mariestads kommun enligt Skolinspektionens beslut den 30 juni 2011 med Dnr 34–2011:2455.

Granskningens syfte är att granska kvaliteten i de utvalda skolornas undervisning utifrån valda delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. Granskningen omfattar skolornas arbete med att bland annat förebygga och bemöta intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism, homo- och transfobi samt hedersrelaterat våld och förtryck. Samtliga ämnen i högstadiet ingår i granskningen.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen (se bilaga 1). Om Skolinspektionen bedömer att ett utvecklingsarbete behövs för att höja verksamhetens kvalitet inom något område anges ett utvecklingsområde. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs då också av huvudmannen. I bilaga 2 återfinns granskningens författningsstöd.

Skolinspektionen besökte Ekhamraskolan den 3 september 2024. Besöket genomfördes av utredarna Åke Isaksson och Sara Lidegran.

Vid granskningsbesöket inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Bedömningarna i detta beslut grundar sig på:

- Två gruppintervjuer med elever
- Två gruppintervjuer med lärare
- En intervju med rektorn
- Dokument som begärts in från huvudmannen och skolan.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket för faktakontroll.

De samlade iakttagelserna från de skolor som har ingått i granskningen kommer att presenteras i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. Rapporten är planerad att publiceras våren 2025 och utgör en del av Skolinspektionens regeringsuppdrag om att granska skolornas arbete med det nya kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

Beslut

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

Ekhamraskolan i Mariestads kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i **låg utsträckning** utformas för att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Rektorn behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande delar:

- arbeta med att samordna undervisningen av kunskapsområdet för att synliggöra olika perspektiv så att eleverna får en helhetsbild samt möjlighet till fördjupning i lärandet
- arbeta med inslag i undervisningen som ger eleverna möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till hedersrelaterat våld och förtryck

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter

Ekhamraskolan i Mariestads kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i **låg utsträckning** utformas för att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter.

Rektorn behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande delar:

- utveckla strategier för att skapa ett tillitsfullt klassrumsklimat där alla elever inkluderas och involveras
- integrera frågor om intolerans, destruktiva jargonger och normer i undervisningen
- gör eleverna delaktiga i utformningen av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer

Uppföljning

Huvudmannen ska senast **den 25 april 2025** redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och resultat av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall användas. Redogörelsen skickas via e-post, till kvalitetsgranskningarsthlm@skolinspektionen.se Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 2023:8098) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömning

Sammanfattning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i låg utsträckning utformas för att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Granskningen av återkommande, aktuell och fördjupad undervisning visar att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer är aktuell och återkommande i olika ämnen och årskurser. Dock ger undervisningen eleverna begränsade möjligheter till fördjupning.

Granskningen av ämnesintegrerad undervisning visar att lärarna inte samordnar sin undervisning så att frågor med koppling till kunskapsområdet kan belysas genom olika perspektiv och ge eleverna en helhetsbild. Lärarna planerar undervisningens innehåll var för sig med liten hänsyn till elevernas övriga undervisning om kunskapsområdet.

Granskningen av kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut visar att undervisningen ger eleverna möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön men inte till hedersproblematik. Eleverna får utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang. Undervisningen ger eleverna möjligheter att lära sig om och reflektera om vad samtycke kan innebära och bidrar till att utveckla förmågan att leva sig in i och förstå andra människors situation.

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i låg utsträckning utformas för att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter.

Granskningen av ett öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat visar att det delvis saknas ett aktivt lärarstöd och medvetna strategier i undervisningen för att främja en god samvaro där alla elever oavsett könstillhörighet ska vilja och våga reflektera och samtala. Eleverna får i undervisningen sällan reflektera över hur olika normer som rör könsroller, könsidentitet och sexuell läggning kan påverka och begränsa människors handlingsutrymme.

Granskningen av bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger visar att det delvis saknas tillvägagångssätt för att bemöta jargonger och uttryck samt att sådana frågor inte heller fördjupas i undervisningen inom kunskapsområdet.

Granskningen av elevdelaktighet visar att eleverna inte ges möjlighet att vara delaktiga i planering, genomförande och utvärdering av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer.

Nedan framgår vad som ligger till grund för Skolinspektionens bedömning inom respektive område.

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

Här bedöms:

- Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning
- Ämnesintegrerad undervisning
- Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning

Undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer ger eleverna begränsade möjligheter till fördjupning

Granskningen visar att undervisningen är aktuell och återkommande i olika ämnen och årskurser. Dock ger undervisningen eleverna begränsade möjligheter till fördjupning.

Av intervjuer med elever och lärare framkommer exempel på att lärare i flera olika ämnen behandlar moment i sin undervisning som knyter an till kunskapsområdet, exempelvis i ämnena samhällskunskap, historia, biologi, svenska, musik och moderna språk. En lärare i ämnet historia berättar till exempel att undervisningen handlar om jämlikhet i ett historiskt perspektiv, kvinnors rösträtt genom tiderna och människors olika villkor beroende på vilken plats i världen de lever sina liv. En annan lärare beskriver att elever får jämföra förutsättningar i olika kulturer och öva på att relatera till andra människor. Läraren berättar till exempel om en film som visades där två pojkar dansade tango. Filmen väckte frågor från eleverna och samtalen kretsade kring kulturella skillnader i det landet jämfört med Sverige. Såväl lärare som elever ger exempel på att kunskapsområdet tas upp i olika årskurser. Exempelvis behandlar undervisningen i samhällskunskap området lag och rätt där samtycke inkluderas i årskurs 7, medan undervisningen i biologi i årskurs 8 bland annat berört sexuella läggningar. Av intervju med elever framkommer att undervisningen om kunskapsområdet är aktuell med uppdaterat material och läromedel.

Av granskningen framgår att undervisningen i begränsad omfattning ger möjlighet till fördjupning. Några elever berättar att undervisningen sällan utgår ifrån vad de redan kan och att lärarna sällan adderar fördjupade frågor eller diskussioner. Likaså berättar eleverna att de under perioder fått arbeta skriftligt med ett stort antal frågor inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer och att de då uppmanats att på egen hand söka svar på nätet när funderingar uppkommit kring hur de skulle besvara frågorna. Av intervju med

lärare framkommer att flera lärare anpassar sin undervisning till en mer ytlig nivå utifrån uppfattningen att många pojkar är mindre mogna än flickor som redan har viss kunskap om frågor med koppling till kunskapsområdet. En lärare berättar också att det endast blir en ytlig kunskap som hinns med inom kunskapsområdet.

Av granskningen framgår att lärarna sällan använder sig av annan kompetens, som elevhälsan, för att fördjupa undervisningen. Av intervju med lärare framkommer att elevhälsan sällan involveras i något undervisningsmoment eller på annat sätt deltar i undervisningen om kunskapsområdet. Av intervjuer med elever och lärare framkommer dock att skolan använder kompetens från elevhälsan under tematiska arbeten och att eleverna i årskurs 8 besöker ungdomsmottagningen i syfte att få fler perspektiv kring sexualitet, samtycke och relationer. Dessa besök har dock inte följts upp i undervisningen.

Vidare framgår att undervisningen inom kunskapsområdet sällan är uppdaterad i relation till aktuella händelser i eller utanför skolan. Av intervjuer med elever och lärare framkommer få exempel på att lärare fångar upp aktuella perspektiv som kan kopplas till kunskapsområdet i sin planering av undervisningen.

Ämnesintegrerad undervisning

Sexualitet, samtycke och relationer tas upp i olika ämnen men ger inte eleverna en helhetsbild

Granskningen visar att lärarna inte samordnar sin undervisning så att frågor med koppling till sexualitet, samtycke och relationer kan belysas genom perspektiv från olika ämnen och ge eleverna en helhetsbild av kunskapsområdet.

Av lärarintervjuer framkommer att lärarna i olika ämnen tar upp innehåll kopplat till kunskapsområdet. Några exempel är att sexuella läggningar behandlas i ämnet biologi liksom att samtycke är en tydlig del av undervisningen bland annat i de samhällsorienterade ämnena. I ämnet musik skriver elever texter om sina känslor för andra människor eller för en stad de tycker om och i ämnet svenska har elever läst romaner, bland annat om att bli bortgift. Både lärare och elever ger exempel på att undervisningen i moderna språk har inslag om exempelvis kulturella skillnader i olika frågor om sexualitet, samtycke och relationer samt att musikundervisningen visar på skillnader över tid genom att analysera olika låttexter. Av intervjuer med elever, lärare och rektorn framkommer dock att lärarna inte samverkar med varandra på ett organiserat eller strukturerat sätt om undervisningen inom kunskapsområdet. Lärarna planerar inte undervisningen gemensamt i syfte att synliggöra olika perspektiv utifrån sina respektive ämnen så att eleverna får en helhetsbild av kunskapsområdet. En elev säger till exempel att om fler lärare arbetade tillsammans skulle de ge fler olika perspektiv i undervisningen. Av lärarintervjuer framkommer att lärarna i huvudsak planerar den egna undervisningen utifrån ämnets centrala innehåll utifrån kunskapsområdet med liten hänsyn till den övriga undervisningen inom

kunskapsområdet. Lärarna ger dock ett fåtal exempel på att lärare och annan personal samverkar. Både elever, lärare och rektorn uppger i intervjuer att skolans lärare och elevhälsa samarbetar med till exempel årliga temadagar. Lärare uppger att temadagarna har haft innehåll med fokus på mänskliga rättigheter och likabehandling. Skolan har också haft en temavecka med sex i fokus under flera läsår, men innehållet i dessa tillfällen kopplas sällan ihop med någon specifik ämnesundervisning.

Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Undervisningen ger eleverna möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön men inte till hedersproblematik

Granskningen visar att eleverna får undervisning om föreställningar om manligt och kvinnligt i olika ämnen men i begränsad omfattning om hedersrelaterat våld och förtryck.

Av intervjuer med såväl lärare som elever framkommer exempel på att lärarna arbetar med att låta eleverna undersöka olika föreställningar om vad som ses som manligt och kvinnligt, och hur dessa föreställningar kan påverka människors livsvillkor. Till exempel så har eleverna i ämnet biologi fått arbeta med olika ideal för hur en man och kvinna ska se ut. Inom ämnet samhällskunskap har eleverna samtalat om löneskillnader och fördomar mellan kvinnor och män. Av intervjuer framkommer dock att eleverna ges få möjligheter att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till hedersproblematik. Av intervjuer med elever framkommer att undervisningen berört tvångsgifte i samband med kunskapsområdet om mänskliga rättigheter. Av lärarintervjuer framkommer att hedersproblematik är ett område som lärarna ännu inte tagit sig an och att de tycker att det är ett område som behöver utvecklas.

Undervisningen ger eleverna möjligheter att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier

Granskningen visar att eleverna får möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat pornografi.

Eleverna beskriver i intervju hur perspektiven manligt och kvinnligt granskats i olika medier genom att de fått analysera reklamfilmer i media samt att de fått reflektera kring vad som är på riktigt när kända personer på sociala medier visar upp sina livsstilar. Av intervjuer med lärare framgår att undervisningen har belyst manligt och kvinnligt i sociala medier i syfte att utmana elevernas föreställningar om kön. Lärare ger också exempel på att de har diskuterat pornografi med eleverna under en schemabrytande temavecka om sex. Elever fick fundera på hur frivilligt pornografi egentligen är och förstå det som roller med skådespelare. Skolan har också haft en temadag i samverkan med polisen kring hur elever kan

hantera sociala medier och hur snabbt foton kan spridas i olika medier. Innehållet i de tematiska tillfällena och samverkan med polisen har dock inte kopplats ihop med någon specifik ämnesundervisning inom kunskapsområdet.

Undervisningen ger eleverna möjligheter att lära sig om och reflektera om vad samtycke kan innebära och bidrar till att utveckla förmågan att leva sig in i och förstå andra människors situation

Granskningen visar att undervisningen ger eleverna möjlighet att diskutera och reflektera över betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke.

Av intervjuer med elever och lärare framgår att vikten av samtycke vid sexuella kontakter både ingår i en årskurs i biologi där eleverna har arbetat utifrån olika scenarier och inom ämnet samhällskunskap med fokus på vad lagen säger.

Undervisningen har också givit eleverna möjlighet att resonera kring var den personliga gränsen går när olika människor fysiskt tar på varandra. Utöver detta beskriver eleverna att de fått kunskaper om begreppet samtycke vid besöket på ungdomsmottagningen i årskurs 8. Flera elever beskriver att de under besöket på ungdomsmottagningen fick se filmer om samtycke och samtala i mindre grupper.

Vidare framgår att undervisningen bidrar till att utveckla elevernas förmåga att leva sig in i och förstå andra människors situation och erfarenheter. Av intervjuer med elever framkommer exempel på att lärarna arbetar med att låta eleverna resonera utifrån olika situationer. Till exempel så har eleverna i ämnet samhällskunskap gjort en arbetsuppgift om rätten till abort. I ämnet svenska har undervisningen behandlat en roman om en kvinna som blev bortgift och eleverna har dessutom haft gruppdiskussioner, bland annat om vad goda relationer kan vara. Eleverna berättar att de i ämnet biologi fört samtal kring vad som kännetecknar en bra vän och hur en sådan ska vara. I ämnet samhällskunskap har undervisningen haft fokus på mänskliga rättigheter, alla människors lika värde och om barnkonventionens innehåll.

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter

Här bedöms:

- Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat
- Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger
- Elevdelaktighet

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Det saknas delvis medvetna strategier i undervisningen för att alla elever oavsett kön ska kunna reflektera och samtala om sexualitet, samtycke och relationer

Granskningen visar att utbildningen på en generell nivå äger rum under tillitsfulla former. Samtidigt visar granskningen att det delvis saknas ett aktivt lärarstöd och medvetna strategier i undervisningen för att främja en god samvaro där alla elever oavsett könstillhörighet ska vilja och våga reflektera och samtala.

Lärarna beskriver i intervjuer att de har generella strategier för att främja ett tryggt klassrumsklimat i undervisningen, såsom att exempelvis inleda lektioner utifrån en beslutad modell. Lärarna berättar att de arbetar på flera olika sätt för att ge samtliga elever utrymme i klassrummet till exempel säger flera lärare att de låter eleverna först reflektera enskilt för att sedan samtala i grupp. Det framgår däremot att lärarna inte har medvetna strategier för att se till att både flickor och pojkar ska våga samtala öppet. Av flera intervjuer framkommer att pojkar har ett större talutrymme än flickor. Lärare uppger i intervjuer att det blir ett fokus på pojkar i syfte att skapa en god studiero. Både rektorn och lärare uppger att lärarna inte har förhållningssätt vad gäller att skapa ett klassrumsklimat där alla vågar samtala specifikt vid undervisningsmoment kopplade till sexualitet, samtycke och relationer.

Vidare framkommer det att eleverna ges begränsat med tillfällen att beröra svåra eller känsliga frågor i undervisningen inom sexualitet, samtycke och relationer. Flickor och pojkar upplever dessutom att de inte ges samma möjligheter att reflektera om svåra eller känsliga frågor. Medan pojkar beskriver att undervisningen utmanar dem så uppger flickor att stödstrukturer saknas då känsliga frågor ska diskuteras. Av intervjuer framkommer att inte alla elever ges möjligheter till att våga reflektera och samtala då undervisningen inom kunskapsområdet inte kännetecknas av en normmedvetenhet.

Undervisningen synliggör och utmanar sällan begränsande normer

Granskningen visar att undervisningen om kunskapsområdet inte alltid har ett innehåll som gör att alla elever oavsett könsidentitet och sexuell läggning känner sig inkluderade.

I intervju med elever framkommer att delar av undervisningen inte ger alla elever möjlighet att under trygga former reflektera över hur olika normer som rör könsroller kan påverka och begränsa människors handlingsutrymme. Likaså framkommer att vissa elever inte känner en ömsesidig respekt i gruppen när normer som rör könsidentitet eller sexuell läggning diskuteras i undervisningen till exempel har eleverna fått kategorisera individers sexuella läggningar utifrån bilder på kända personer, en uppgift som eleverna inte kände sig bekväma med.

Likaså upplever elever att diskussioner blivit polariserade och att elever hetsat varandra så att några elever uttryckt sig respektlöst. Av intervju med lärare framkommer att de inte tror att alla elever känner sig bekväma i klassrummet i undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer. Lärare framhåller att det skulle vara värdefullt att vara två vuxna i klassrummet då det ofta fälls kommentarer eller sägs hårda ord elever emellan.

Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger

Värdegrundsfrågor fördjupas inte alltid i undervisningen och lärarna har ibland rutiner för att bemöta intolerans för olikheter

Granskningen visar att det i delar av undervisningen saknas tillvägagångssätt för att bemöta jargonger och uttryck samt att sådana frågor inte heller fördjupas i undervisningen inom kunskapsområdet.

Av lärarintervjuer framkommer att lärare på ändamålsenliga sätt samtalar med elever efter lektionen och tar kontakt med elevers vårdnadshavare i situationer där någon visat ett dåligt uppträdande eller uttryckt något olämpligt i samband med undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer. Lärarna beskriver att det finns en rutin som framhåller tillvägagångssätt hur en lärare ska agera när någon elev uttryckligen inte delar de värden som läroplanen anger. Enligt lärarna innebär rutinen att eleven först får möjlighet att berätta hemma vad som skett och sedan tar mentorn kontakt med vårdnadshavarna.

Av elevintervjuer framkommer att föräldrar, elever och lärare samtalar om förväntningar på gemensamma möten i inledningen av varje läsår. Eleverna berättar att skolans lärare är noga med regler och normer. Däremot framkommer i elevintervjuerna att stereotypa utspel och jargonger till viss del har normaliserats i undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer.

Av elevintervjuer framkommer att lärare i undervisningen inom sexualitet, samtycke och relationer låter flickor och pojkar arbeta var för sig. Vid flera tillfällen har lärarna låtit homofobiska uttryck passera genom att inte reagera eller tillrättavisa eleverna så att jargonger och grövre begrepp normaliserats vilket lett till att samtalen inte nått en fördjupad nivå. Flickor uppger att det är pojkarna som oftast använder sig av dessa jargonger och flickorna upplever att de varit tvungna att anpassa sig till pojkarnas jargong. Exempelvis berättar flickor att de av en lärare i klassrummet var uppmanade att använda grova ord för att pojkarna skulle förstå.

Elevdelaktighet

Eleverna är i begränsad utsträckning delaktiga i planering, genomförande och utvärdering av undervisningen

Granskningen visar att lärarna ger eleverna få möjligheter att framföra sina tankar om planering och genomförande av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer samt utvärdera den.

Några lärare ger i intervjuer exempel på hur de mer generellt arbetar för att göra eleverna delaktiga, exempelvis genom att i slutet av en termin samla in elevers åsikter. Ett annat exempel är att lärare anpassar arbetssätt som utgår från elevernas synpunkter. Eleverna uppger i intervjuer att de försökt ge synpunkter på hur undervisningen inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer skulle kunna förbättras men att lärarna inte lyssnat på deras förslag. Eleverna berättar vidare att de inte heller i något ämne fått vara med och utvärdera undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer efter att kunskapsområdet avslutats. Eleverna berättar också att de önskar ha mer diskussioner i könsblandade små grupper där ett område skulle kunna vara jämställdhet.

Identifierade utvecklingsområden

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att undervisningen behöver utvecklas inom området enligt följande:

- arbeta med att samordna undervisningen av kunskapsområdet för att synliggöra olika perspektiv så att eleverna får en helhetsbild samt möjlighet till fördjupning i lärandet

Läroplanen anger att rektorn har ett särskilt ansvar för att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen. I läroplanen anges vidare rektorns särskilda ansvar för att undervisningen samordnas så att eleverna får möjligheter att uppfatta större kunskapsområden som en helhet.¹ Läroplanen anger också att läraren ska ta hänsyn till varje individs erfarenheter och tänkande samt samverka med andra lärare så att eleven når utbildningens mål. Därutöver ska läraren organisera undervisningen så att eleven får möjligheter till ämnesfördjupning och sammanhang samt får möjligheter att arbeta ämnesövergripande.²

¹ Lgr22, avsnitt 2.8 *Rektorns ansvar*.

² Lgr 22, avsnitt 2.2 *Kunskaper Riktlinjer*.

Av granskningen framkommer att undervisningen inom sexualitet, samtycke och relationer i huvudsak är ytlig snarare än fördjupande och att lärare sällan tar reda på vilka frågor som är relevanta för eleverna för att planera undervisningen. Likaså framkommer att det saknas en medvetenhet kring hur undervisningen kan fördjupa eller bredda kunskapsområdet. När kompetens från elevhälsan och externa aktörer som ungdomsmottagningen används integreras inte dessa perspektiv i undervisningen. Vidare framkommer att lärarna planerar undervisningens innehåll var för sig och därmed finns inget medvetet arbete för att synliggöra hur undervisningen kan breddas, fördjupas och ge en helhetsbild av hur kunskapsområdet hänger ihop. Genom att samordna sin undervisning och få kännedom om vad andra lärare undervisar om och förhåller sig till kan lärarna närma sig kunskapsområdet tillsammans. Det kan skapa en helhet för eleverna där olika ämnen bidrar med olika perspektiv som leder till fördjupning i ämnet.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ger lärare förutsättningar att utveckla undervisningen så att den synliggör olika perspektiv och ger eleverna en helhetsbild. Rektorn kan ge lärarna förutsättningar att samordna olika ämnesområden så att eleverna får möjlighet att uppfatta större kunskapsområden som helhet. På Skolverket finns material som kan användas i detta arbete.

[Sexualitet, samtycke och relationer i undervisningen - Skolverket](#)

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att undervisningen behöver utvecklas inom området enligt följande:

- arbeta med inslag i undervisningen som ger eleverna möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till hedersrelaterat våld och förtryck

Av läroplanen framgår att utbildningen ska främja alla elevers hälsa och välbefinnande samt stärka deras förutsättningar att göra medvetna och självständiga val. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för egna och andras rättigheter. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas.³

Av granskningen framkommer att eleverna i begränsad utsträckning möter inslag i undervisningen som rör hedersrelaterat våld och förtryck och hur dessa kan påverka människors livsvillkor. Skolan ska förebygga och bemöta hedersrelaterat våld och förtryck med kunskap och aktiva insatser. Genom att ge eleverna kunskaper om maktstrukturer som rör hedersrelaterat våld och förtryck kan elever få kunskap om grundläggande rättigheter, såsom kroppslig integritet, att leva ett liv fritt från våld och rätten att få forma och påverka sitt liv.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ger lärare förutsättningar att utveckla undervisningen så att hedersrelaterat våld och förtryck integreras i

³ Lgr 22, avsnitt 1 *Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag*

undervisningen om kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. Det innebär att lärarna behöver arbeta medvetet med att eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper om maktstrukturer kopplade till hederskulturer och reflektera över exempelvis oskuldsnormer, begränsningar av handlingsutrymme och att hedersproblematik omfattar både kvinnor och män. Skolverket har material som kan användas i detta, se [Skolverket Stöd-i-arbetet Sexualitet samtycke och relationer](#) och [Skolverket Publikationsserier 2021 hedersrelaterat våld och förtryck](#)

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att undervisningen behöver utvecklas inom området enligt följande:

- utveckla strategier för att skapa ett tillitsfullt klassrumsklimat där alla elever inkluderas och involveras

Läroplanen anger att läraren öppet ska diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem. Vidare anges att läraren ska synliggöra och diskutera med eleverna hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter samt hur könsmönster kan begränsa livsvillkor. Läraren ska planera och genomföra undervisningen så att eleverna arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet. Läraren ska också uppmärksamma och vidta nödvändiga åtgärder för att förebygga och motverka alla former av diskriminering och kränkande behandling. Tillsammans med eleverna ska läraren utveckla regler för arbete och samvaro i undervisningen.⁴

Av granskningen framkommer att lärarna inte har ett aktivt och medvetet arbete för att se till att både flickor och pojkar vill och vågar delta i samtal inom ramen för undervisningen. Eleverna ges få möjligheter till fördjupade samtal utifrån öppna frågor om sexualitet, samtycke och relationer i undervisningen. Genom att synliggöra och motverka könsmönster som begränsar elevers lärande och utveckling kan undervisningen utvecklas. Skolans verksamhet ska vila på en demokratisk grund och respektera alla människors lika värde. I det arbetet är ett aktivt jämställdhetsarbete en bärande del. Genom att planera för en undervisning där eleverna får reflektera kan lärarna skapa ett öppet förhållningssätt som sätter grunden för att såväl flickor som pojkar vill och vågar framföra sina åsikter. Detta kan i förlängningen öka elevernas handlingsutrymme och stärka deras demokratiska kompetens.

⁴ Lgr 22, avsnitt 2.1 Normer och värden, Riktlinjer

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ger lärare förutsättningar att tillsammans skapa förutsättningar för ett tillitsfullt klassrumsklimat när undervisningen rör sexualitet, samtycke och relationer. Det handlar om att inkludera och involvera alla elever, även elever som vanligtvis inte framför sin åsikt i klassrummet. Vidare kan det handla om att lärarna utformar och tydliggör funktionella regler för diskussioner och för samvaron i klassrummet samt hur eleverna ska uppträda när de inte är överens då undervisningen rör sexualitet, samtycke och relationer. På Skolverket finns material som kan användas i detta arbete. [Regler och förväntningar på elever i undervisningen - Skolverket](#)

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att undervisningen behöver utvecklas inom följande:

- integrera frågor om intolerans, destruktiva jargonger och normer i undervisningen

I läroplanen anges att skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Utbildningen ska präglas av öppenhet och respekt för människors olikheter. Ingen ska i skolan utsättas för diskriminering som har samband med kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggning, ålder eller funktionsnedsättning eller för annan kränkande behandling. Alla sådana tendenser ska aktivt motverkas. Intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism och hedersrelaterat våld och förtryck, ska förebyggas och bemötas med kunskap och aktiva insatser.⁵

Av granskningen framkommer att det varierar i vilken utsträckning lärarna fångar upp och fördjupar frågor om uttryck för intolerans eller destruktiva jargonger i undervisningen. Genom att också arbeta aktivt med ett främjande och förebyggande arbete för jämställdhet kan skolan bidra till exempelvis elevers kunskaper om sina rättigheter, stärka elevernas förmåga att värna sin kroppsliga integritet gentemot vuxna och andra elever, och att lära sig att sätta ord på känslor och upplevelser.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn verkar för att undervisningen ska präglas av värdegrundsperspektiv. Inom ramen för undervisningen behöver frågor som rör jämställdhet och mänskliga rättigheter behandlas och fördjupas. Genom det systematiska kvalitetsarbetet finns möjligheten till ett kontinuerligt och aktivt arbete. Skolverket har material som kan användas i detta, se [Skolverket Leda-jämställdhetsarbete](#) samt [Skolverket Publikationsserier 2022 Främja förebygga upptäcka och åtgärda](#)

⁵ Lgr 22, avsnitt 1 *Skolans värdegrund och uppdrag, Förståelse och medmännisklighet*

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att undervisningen behöver utvecklas inom området enligt följande:

- gör eleverna delaktiga i utformningen av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer

Läroplanen anger att det inte är tillräckligt att förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar i undervisningen. Undervisningen ska dessutom bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Undervisningen ska utveckla elevernas förmåga att ta ett personligt ansvar. Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar.⁶

Av granskningen framkommer att lärarnas arbetssätt inte gör eleverna delaktiga i planering, genomförande eller utvärdering av undervisningen inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. Genom att på ett strukturerat och medvetet sätt göra eleverna delaktiga i planeringen av undervisningen utvecklas elevernas förmåga att utöva inflytande. Vidare ökar lärares möjligheter att identifiera områden där undervisningen behöver fördjupas eller förbättras.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ger lärarna förutsättningar att arbeta med att höja undervisningens kvalitet gällande elevernas delaktighet och inflytande. Till exempel kan lärare ta reda på i vilka olika ämnen kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer behandlas. Lärare kan även ta reda på vad eleverna utifrån kunskapsområdet kan i början av undervisningen samt under arbetets gång. På Skolverket finns material som kan användas i detta arbete. [Delaktighet för lärande - Skolverket](#)

På Skolinspektionens vägnar

Beslutet har fattats av Anna-Carin Kostic, beslutsfattare.

Föredragande i ärendet har varit utredare Åke Isaksson. I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredare Sara Lidegran och Ewa Mölleryd deltagit.

Bilaga 1: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Granskningens syfte

Syftet är att granska kvaliteten i de utvalda skolornas undervisning utifrån valda delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. I granskningen bedöms kvaliteten på undervisningen i förhållande till Skolinspektionens kvalitetskriterier.

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen inom det granskade området, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. Inom granskat område bedöms om skolan uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning.

Frågeställning 1

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck?

Kvalitetskriterier

Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning

Ämnesintegrerad undervisning

Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Frågeställning 2

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter?

Kvalitetskriterier

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger

Elevdelaktighet

Bilaga 2: Författningsstöd

Skolinspektionens granskning ska avse den granskade verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer.⁷

Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.⁸ Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarsställande individer och medborgare.⁹

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.¹⁰ Att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar innebär att det måste finnas kunskap hos såväl lärare och annan personal som hos elever om vad dessa värderingar och rättigheter innebär och hur de kan förverkligas.¹¹

Vad gäller elevhälsans roll framgår det av skollagen att den främst ska vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas. Elevhälsans arbete ska bedrivas på individ-, grupp- och skolenhetsnivå och ske i samverkan med lärare och övrig personal.¹²

Av läroplanens inledande delar framgår att skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Utbildningen ska präglas av öppenhet och respekt för människors olikheter. Det framgår vidare att alla tendenser till diskriminering eller kränkande behandling aktivt ska motverkas. Intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism och hedersrelaterat våld och förtryck, ska förebyggas och bemötas med kunskap och aktiva insatser. Medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en

⁷ 26 kap. 20 § skollagen (2010:800).

⁸ 1 kap. 4 § skollagen.

⁹ 1 kap. 4 § skollagen.

¹⁰ 1 kap. 5 § skollagen.

¹¹ Proposition 2009/10:165, *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*, s. 634.

¹² 2 kap. 25 § skollagen.

trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar.¹³

Skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den ska framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana. Undervisningen ska vara saklig och allsidig. Alla som verkar i skolan ska hävda de grundläggande värden som anges i skollagen och i läroplanen och ta klart avstånd från det som strider mot dem.¹⁴

Skolan ska aktivt och medvetet främja elevernas lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet. Skolan har också ett ansvar för att synliggöra och motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma deras föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska därför organisera utbildningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans samt prövar och utvecklar sin förmåga och sina intressen med samma möjligheter och på lika villkor oberoende av könstillhörighet.¹⁵

Det är inte tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Den ska utveckla deras förmåga att ta ett personligt ansvar. Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar.¹⁶

Skolan ska aktivt verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för flickor och pojkar, kvinnor och män. I enlighet med grundläggande värden ska skolan också främja interaktion mellan eleverna oberoende av könstillhörighet. Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmonster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor. Skolan har ett ansvar för att eleverna återkommande under skolgången får möta frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer. Utbildningen ska därigenom främja alla elevers hälsa och välbefinnande samt stärka deras förutsättningar att göra medvetna och självständiga val. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för egna och andras rättigheter och förmedla betydelsen av att sexualitet och relationer

¹³ Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Förståelse och medmännisklighet.*

¹⁴ Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Saklighet och allsidighet.*

¹⁵ Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning.*

¹⁶ Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Rättigheter och skyldigheter.*

präglas av samtycke. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.¹⁷

I läroplanens andra del om övergripande mål och riktlinjer framgår att skolan aktivt och medvetet ska påverka och stimulera eleverna att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dem komma till uttryck i praktisk vardaglig handling i olika sammanhang.¹⁸ Avseende skolans mål uttrycks bland annat följande. Att varje elev ska kunna göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter. Att varje elev respekterar andra människors egenvärde samt deras kroppsliga och personliga integritet, tar avstånd från att människor utsätts för våld, förtryck, diskriminering och kränkande behandling samt medverkar till att hjälpa andra människor.¹⁹ Alla som arbetar i skolan ska i sin verksamhet bidra till att skolan präglas av jämställdhet och solidaritet mellan människor och att eleverna interagerar med varandra oberoende av könstillhörighet. Vidare ska alla som arbetar i skolan aktivt motverka diskriminering och kränkande behandling av individer eller grupper samt visa respekt för den enskilda individen och i det vardagliga arbetet utgå från ett demokratiskt och normmedvetet förhållningssätt.²⁰

Läraren ska klargöra och med eleverna diskutera det svenska samhällets värdegrund och dess konsekvenser för det personliga handlandet. Vidare ska läraren öppet redovisa och diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem. Läraren ska synliggöra och med eleverna diskutera hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter samt hur könsmönster kan begränsa egna livsval och livsvillkor. Undervisningen ska av läraren planeras och genomföras så att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet. Läraren ska tillsammans med eleverna utveckla regler för arbetet och samvaron i den egna gruppen.²¹

Skolan ansvarar för att varje elev efter genomgången grundskola kan använda sig av ett kritiskt tänkande och självständigt formulera ståndpunkter grundade på kunskaper och etiska överväganden samt har fått kunskaper inom området sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck.²²

¹⁷ Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag*.

¹⁸ Lgr 22, avsnitt 2.1 *Normer och värden*.

¹⁹ Lgr 22, avsnitt 2.1 *Normer och värden, Mål*.

²⁰ Lgr 22, avsnitt 2.1 *Normer och värden, Riktlinjer*.

²¹ Lgr 22, avsnitt 2.1 *Normer och värden, Riktlinjer*.

²² Lgr 22, avsnitt 2.2 *Kunskaper, Mål*.

Läraren ska ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningsmålen. Läraren ska också organisera och genomföra arbetet så att eleven får möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang samt får möjligheter att arbeta ämnesövergripande.²³

Avseende elevernas ansvar och inflytande anges i läroplanen bland annat att läraren ska svara för att alla elever får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll samt se till att detta inflytande ökar med stigande ålder och mognad. Läraren ska verka för att eleverna oberoende av könstillhörighet får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen och även planera och utvärdera undervisningen tillsammans med eleverna.²⁴

Vad gäller rektorns ansvar framgår av läroplanen att rektor har inom givna ramar ett särskilt ansvar för att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen.²⁵

Läroplanen innehåller kursplaner för varje ämne.²⁶ Kursplanerna består av syfte och centralt innehåll samt kompletteras av betygskriterier eller kriterier för bedömning.

²³ Lgr 22, avsnitt 2.2 *Kunskaper Riktlinjer*.

²⁴ Lgr 22, avsnitt 2.3 *Elevernas ansvar och inflytande, Riktlinjer*.

²⁵ Lgr 22, avsnitt 2.8 *Rektorns ansvar*.

²⁶ Lgr 22, avsnitt 5. *Kursplaner*.